

CZU: 821.125.1(478).09(092)
ORCID: 0000-0001-8677-5648

Dumitru GABURA
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chişinău)

**VICTOR TELEUCĂ ŞI GENERAȚIA '60
SUB SEMNUL SCHIMBĂRII
DE PARADIGMĂ**

**Victor Teleucă and the generation of 60th under
the conversion sing of paradigm**

Abstract: The article analyzes Victor Teleucă's creation in relation to the poetry of the Sixties generation, revealing the similarities and inherent differences determined by a common programmatic orientation and the individuality of the analyzed poet, for whom is characteristic existential meditation, valorification of sources of book inspiration and reflections on art and on concrete works belonging to renowned composers, painters, philosophers. A parallel is made with the generation of Nicolae Labiş.

Keywords: paradigm, synchronization, generation, individuality, lyricism, dramatism.

Rezumat: Articolul analizează creația lui Victor Teleucă în raport cu poezia generației șazeciste, relevând similitudinile și diferențele inerente, determinate de o orientare programatică comună și de individualitatea poetului analizat, căruia îi este caracteristică meditația existențială, valorificarea surselor de inspirație livrescă și a reflecțiilor asupra artei și asupra unor opere concrete, aparținând unor compozitori, pictori, filosofi de renume. Se face și o paralelă cu generația lui Nicolae Labiş.

Cuvinte-cheie: paradigmă, sincronizare, generație, individualitate, lirism, dramatism.

Noțiunea de *generație* stârnește și astăzi discuții controversate, în cadrul cărora se expun păreri polarizate: unii o neagă ca atare (Nichita Stănescu), alții o admit dar pe perioade mai îndelungate (cum e cazul criticului francez Albert Thibaudet); cei de-ai treilea o nuantează, vorbind despre *generații de creație* (Tudor Vianu) sau numai despre promoții (cu acest concept operează, bunăoară, Mircea Cărtărescu în volumul *Postmodernismul românesc*). În mod tradițional, s-a impus opinia comună că o generație se constituie dintr-un grup de scriitori care împărtășesc același program estetic, apartenența la o paradigmă (precum este în zilele noastre postmodernismul identificat optzecismul), la un cerc sau o grupare literară (culturală), la o societate sau la un grup de colaboratori ai unei reviste.

Practica de a se aduna într-o *colectivitate* cu scopul, de obicei, al promovării unui nou curent, a unei noi paradigme, a unor noi direcții, strategii lirice, narative și dramaturgice, a unor genuri, specii, formule poate fi atestată în întreaga literatură universală. Ea se face simțită în special în cazul romantismului, avangardismului și tuturor curentelor de la sfârșitul secolului al XIX-lea și din secolul al XX-lea. Ceea ce putem releva în tabloul complex al manifestărilor revoluționare din cadrul acestora este o interferență activă a tendințelor din literatură cu cele din filosofie, știință, artă și politică.

Anume asupra acestei interferențe se oprea la începutul volumului *Fețele unui veac* (1925) Lucian Blaga: „Fapt e că în cele mai disparate creațiuni ale unei epoci, fie într-un gând filosofic sau într-o dramă sau un tablou, subzistă o înclinare de ansamblu, o pasiune foarte susținută pentru anume forme și o foarte hotărâtă identificare a creatorilor cu anumite atitudini spirituale. E vorba, așadar, despre un „paralelism între năzuințele manifestate simultan în filosofie sau în politică, în artă sau în știință, despre un paralelism ce ține sub puterea sa domenii care își au oarecum autonomiile lor” (Blaga, p. 56). Dovezile aduse în continuare de autorul *Fețelor unui veac* sunt numeroase: apariția în timpul celei mai frumoase înfloriri a impresionismului a *Datelor imediate ale conștiinței*, întâia operă a lui H. Bergson, în care conștiința e privită în continuă schimbare, creație și curgere, expresionistul Van Gogh creează o artă a unei conștiințe „crescute”, la care visau romanticii, corespondența empirismului pur al lui Mach cu estetica impresionistă, asimilarea muzicii lui Debussy care transforma în sugestie nuanțele indecise ale sufletului uman în același mod de a surprinde inconștientul impresioniștilor, vrerea lui Nietzsche de a avea un elan al existenței, ca și naturaliștii).

Aplicând această observație a filosofului nostru la cei care au început să creze în anii '60 ai secolului al XX-lea, observăm un „paralelism” similar, evident într-un context sociocultural ostil revoluționării poeticii și la alte dimensiuni valorice. Ei vor valorifica anumite mijloace de exprimare preluate din muzică (este cazul binecunoscut al lui Vieru), din cinematografie care impunea mișcarea, schimbarea de registre, verismul (Emil Loteanu, Anatol Codru, Vlad Ioviță, Iacob Burghiu dedați serios acestei arte) și a anumitor sugestii venite din poezia și filosofia lui Blaga, cu care începeau să se familiarizeze. Blaga devenea, încă în acel timp al debutului, *filosoful* (și, bineînțeles, și *poetul-filosof*), care a modelat formarea lirică și intelectuală a lui Victor Teleucă. *O altă limbă mai frumoasă nu-i* consuna cu aforismul blagian: „Limba este întâiul poem al unui popor.”, iar versurile „Din Triunghiul Ocnitei niciodată nu ieși. În Triunghiul Ocnitei niciodată nu mori...” (poemul *Triunghiul Ocnitei*) traduceau versul „Eu cred că veșnicia s-a născut la sat.” din poemul *Sufletul satului* și afirmația din Discursul de recepțiune la Academia Română: „Fiecare sat se simte, în conștiința colectivă a fiilor săi, un fel de centru al lumii, cum optic fiecare om se plasează pe sine, de asemenea, în centrul lumii” (Blaga, p. 365).

Încă de la începuturile sale Victor Teleucă demonstrează necesitatea interferării poeziei cu filosofia, cu știința în genere, fapt consemnat și de criticul Adrian Dinu Rachieru în antologia editată în 2010: „În peisajul liric basarabean, confiscat lungă vreme de tradiționalismul ortodox, ispitit de închiderea în autohtonism ori de sire-

nele ruralismului idilic, cu răbufniri oracular-mesianice, Victor Teleucă propune un alt tip de scriitură. Face, deci, o figură aparte. Traducător merituos, îndeosebi din literatura țărilor baltice, poetul-eseist anunța, printre alții, intelectualizarea acestui lirism. Preocupat de eseistică, cu lecturi filosofice, mânat de impulsuri contradictorii (rod al unei gândiri «sisifice», V. Teleucă contemplă lumea la intersecția artei cu științele și descoperă poezia ca blestem” (Rachieru (1), p. 199).

Poezii anilor '60 reprezintă o mișcare generaționistă printr-un program neelaborat în colectiv, fapt imposibil de făcut în acea vreme, dar consimțit și formulat de fiecare poet în parte în profesiuni de credință, dedicații și aprecieri reciproce, prin însăși voința generală de ceea ce academicianul Mihai Cimpoi denumea reabilitarea esteticului și eticului (sacralului), întoarcerea la izvoare, lupta cu inerția (care se racordează cu generația Labiș), și descoperirea conștiinței de sine: „Generația șaizecistă basarabeană impune, în primul rând, un statut etic, suprapus, firește, unui statut estetic. Poezii cultivă o religie a sincerității mitizând ceea ce este sacru (trecutul și marile lui personaje: Ștefan cel Mare, Eminescu, Creangă, mama, limba, vatra, izvoarele, cerul) și demonstrând ceea ce ține de profan, urât, imediat. Nu orice devine poezie și nu orice trăire poate constitui materia ei, ci numai cea sinceră, profundă, dramatică, cu adevărat existențială. Declararea realului este linia minimei rezistențe în vers, identificarea emoțională cu el fiind totul. Pragul de jos al contemplației pasive, al contopirii simpatetice se cere abandonat” (Cimpoi, p. 145).

Nichita Stănescu se referă de mai multe ori la principiile după care poate fi considerată o generație. Autorul *Necuvintelor* crede că generația este un „fenomen natural” și nu „o idee filosofică”, și nici măcar „o idee socială”. Generațiile apar înainte de marile evenimente, în timpul lor sau imediat după ele. O dovadă este cel de-al Doilea Război Mondial, înaintea căruia a fost o mentalitate, în timpul lui „o jale și o crimă”, iar după el o altă mentalitate. „Generația, conchide poetul, nu este compusă din oameni care au diferite vârste, ci o reciprocitate comună la un fenomen istoric” (Stănescu, p. 384).

Într-o altă secvență din *Pagini de jurnal (Fragmentarium)* se pune accentul pe individualitatea poetului, o generație neputând numi cu numele unui poet important dintr-o anumită perioadă, în care este contemporan cu alt poet însemnat: denumirea generațiilor ar fi mai potrivit să se dea după deceniile în care au activat: „După părerea mea, generația Labiș este compusă numai din Labiș, după cum generația Păunescu este formată numai din Păunescu. Termenul de generație ar trebui reevaluat și scos din ideea mediocră de clan și repus într-un cuvânt mult mai sobru și spiritual, cum ar trebui să fie. Deși Bacovia, Blaga, Barbu și Arghezi au fost contemporani, putem în mod serios să numim generația cu numele unuia dintre ei? Generațiile ar trebui numite după deceniul în care s-au manifestat și nu după un nume care frizează un pic reclama” (Stănescu, p. 437). Generația lirică șaizecistă basarabeană a însemnat, după părerea unanimă a criticilor literari, o cotitură revoluționară: o ruptură cu proletcultismul infernal, cu gândirea dogmatică instaurată și prin dirijismul ideologic jdanovist, o reînnoare a firelor rupte cu tradiția, cu valorile clasice și, totodată, o sincronizate cu procesul literar din Țară, cu generația Labiș. *Lupta cu inerția* devenea imperativul comun al poezilor de pe cele două maluri ale Prutului.

Adrian Dinu Rachieru, completând prologul pe care-l făcea Mircea Martin în cartea *Generație și creație* (1969; ed. II, 2000), definea această generație ca fiind *orfelină*: „Generația Labiș, mânăată de mari idealuri, sigilate de aspirația spre puritate și-a conștientizat forța ideatică și artistică, rolul ei în creșterea literaturii noastre, impactul asupra valorilor ce-i urmează. Solidari în intenție morală, componenții ei s-au angajat frenetic în mare lucrare comună, *recuperatoare* în primul rând” (Rachieru (2), p. 16-17). Ceea ce urmărea programatic această generație „cu rost eroic” era, așadar, recuperarea estetică a marilor experiențe literare anterioare: „Fără meșteri și modele, generația Labiș a fost o *generație orfelină*, care a izbucnit febril, activată – cum am văzut – de motorul recuperărilor. Această misiune recuperatoare intra în conflict cu rigiditatea unui program literar uniformizator” (Rachieru (2), p. 17).

Era o recuperare a lirismului autentic, dar și o punere a trăirilor în registrul existențial-meditativ, în care a excelat Victor Teleucă, cel care a dat expresie *neliniștilor* și a impus apoi *Întoarcerea dramaticului Eu*.

Sincronizarea cu poezia generației '60 din Țară avea loc atât datorită existenței unui proces asemănător de revenire la tradiție, la scriitorii interziși după 1940 (în spațiul basarabean sunt publicați, în afară de clasici, unii scriitori întorși din exilul siberian, precum Nicolai Costenco, care-și republica unele cicluri scrise în perioada interbelică, Nicolae Țurcanu), cât și prin contacte directe cu poezia români și cu opera acestora (Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, care fac și vizite la Chișinău, scriu prefețe la anumite volume antologice, precum *Constelația Lirei* sau *Steaua de vineri*, semnată de Grigore Vieru).

În cea de a doua ediție a *Istoriei critice a literaturii române* (2020) Nicolae Manolescu conturează următorul profil al generației: „Paradoxul noii poezii de după 1960 acesta este: de a fi un *remake* modernist alimentat de acea parte a liricii interbelice care, prin Blaga, Barbu, Bacovia sau Arghezi, se afla cel mai departe de poezia reverențială, clară și militantă, a realismului socialist. Cu excepția avangardei, tot ce fusese valabil în modernismul interbelic (tematic, până și ruralismul sau chiar ortodoxismul erau tăcut tolerate) a fost recuperat după 1960. (...) Cu Nichita Stănescu, Leonid Dimov, Alexandru Miran, Cezar Baltag, ultimul A.E. Baconsky și alți șaizeciști, poezia reînnoadă firul istoric, rupt de proletcultism, cu poezia modernistă interbelică, lirică, pură, evazionistă, elitistă, dificilă și ermetică” (Manolescu, p. 981).

În *Întoarcerea dramaticului Eu* Victor Teleucă impunea o nouă fază în evoluția poeziei basarabene postbelice, scoțând-o total din albia tradițională regionalistă. Așa cum sugerează însuși titlul, *lirismului* i se adăuga *dramatismul*; dispar notele de seninătate sufletească afectată, patetică, de idilism și descriptivism retoric realist-socialist și se instaurează sentimentul profund al existenței unui timp generator de crize, de incertitudini, de *dulceața amară a infinitului*. Se produce, precum a remarcat critica, o asumare a singurătății. Această trăsătură particulară a poeziei lui Victor Teleucă se accentuează progresiv în volumele ce succed *Întoarcerii dramaticului Eu*: „Curgerea spre inexistență, descifrarea unor sensuri de prisos, chiar «probabilitatea de a fi» (cumpănind în câmpul virtualității-

lor) îi conferă doar o certitudine: «timpul poate fi numai pierdut». Această hemoragie («din undeva în cândva», din spațiu în timp) îl obligă să glorifice prezentul, firește, nu în sens lozincard-propagandistic. Și pentru a ilustra o astfel de cugetare («îndărăt nu mă pot întoarce, pe loc nu pot sta»), poetul cultivă fragmentarismul și intertextualismul. Mesajul crescând aparent haotic devine însă perceptibil doar la nivelul întregului” (Rachieru (2), p. 200).

Aceiași exeget distingea în evoluția lui Victor Teleucă vreo câteva etape bine conturate: cea reprezentată de debut (poemul *Răscruce*, 1958) și de a doua carte ce a urmat după doi ani (*La ruptul apelor*, 1960), cea de a doua concretizată în *Neliniști* (1963), *Îmblânzirea focului* (1971), *Momentul inimii* (1975), *Încercarea de a nu muri* (1980) – cele din urmă volume nu sunt numite ca atare, dar referințele la ele reies din analiza –, cea de a treia prefigurată în volumele *Întoarcerea dramaticului Eu* (1983), *Ciclul italian sau criza de timp* (1987), *Piramida singurăității* (2000) și *Ninge la o margine de existență* (postum, 2000) sunt jaloane ale unei poezii „de cunoaștere”, de substanță intelectuală pulsatilă, „iscând un viscol de gânduri și o „piramidă” de întrebări, dând seama – fragmentarist cum spuneam – de aventura spiritului supus încercărilor” (Rachieru (2), p. 200).

Ninge la o margine de existență este definit ca un volum de sinteză adunând „strigăte cioplite” în care „palpează cuviincios taina existenței, pragul din urmă, marginea.” „Cartea, continuă antologatorul, gândită spre sfârșitul anului 1992 (mărturisirea ulterior autorul), aparține unui „visător pierdut prin viață” cu „gândirea fierbinte” înfățișându-se heteroclit, redundant. Ea este rodul unor „deziceri de sine”, posibile reflecții poematice (considerate, corectiv, „reflectări”), volumul devenind – prin voia sorții – chiar „cântecul de lebadă al unui autor care, debutând editorial cu poemul *Răscruce* (1958), urmat imediat de *La ruptul apelor* (1960), avea să-și definească singularitatea sa lirico-filosofică abia peste patru decenii, prin *Piramida singurăității* (2000)”.

Găsim expuse în ultimele poezii și prozo-poeme, concepută ca niște eseuri, atât toate temele de natură existențială pe care le-a abordat, cât și principiile poeticii sale. Mihai Cimpoi observă, în prefața la *Ninge la o margine de existență* (ed. 2015): „Toposul central e, firește, *existența*, cu tot câmpul ei categorial de a fi și a nu fi, de a avea și a lipsi, de a muri și a încerca de a nu muri, de a trece și a rămâne: de a sfârși și a ne-sfârși, de a vrea și a nu putea etc. E o gravitare în jurul Eului căutător de sensuri.” (Teleucă (2), p. 6). „Cartea, mai observă criticul, nu este o carte propriu-zisă, o culegere oarecare de poeme situate în mod tradițional una după alta la voia întâmplării, ci un adevărat „Divan al gălcevi”, al „certurilor” Eului cu Sinele. Totuși, înșiruite după principiul organic al fluxului continuu, al ieșirii infinite a unuia din altul, asemenea cutiilor chinezești, al dicteului automat care beneficiază de confesiunea ardentă venită din conștient, din cotidianul nemijlocit, din inconștientul blagian:

Oricum, e-o unică plăcere,
plăcerea de-a trăi o revenire, o-naltă satisfacție me-
reu, o revenire-a Eului spre Eu, un stol purtat
de semnul unui zen prin gol mereu,

mereu, mereu – cocori devremi, cocori târ-
 zii pe care dusul îi domină să ceară faptului durerea
 de-a ști neisprăvirea unui
 drum de-acum, de-acum
 necunoscut de cunoscut,
 făcut acum, acumde-
 acum, o regăsire-vamă,
 o seamă de seninuri care-i cheamă și-i
 poartă-ambiguu și intuiția
 spre Marea Poartă a unui greu de explicat
 instantaneu când trece Styxul și revine din
 Cercul Plus în Cercul Minus.”
 (Teleucă (3), p. 6)

Ceea ce-și propune poetul acum și ceea ce a urmărit cel puțin în intenția să facă atât cât putea în primele cărți care veneau cu un program al întregii generații '60, este să demonstreze că există o stare a poeziei (*Poesis*), care are legile ei autonome, ca adevărul artistic și adevărul din realitatea „cea crudă și nedreaptă” nu coincid, că atunci când poeții scriu nu au nicio legătură directă cu realitatea: „Parcă ar merge printr-un viscol, nimic în cele patru puncte cardinale decât alb mișcător, curățenie mișcătoare. În asemenea zbuțiu alb nimeni nu se mai gândește că undeva, pe cer, lucește soarele în toată măreția lui. Totul atunci este alb, poeții-oameni de zăpadă, gândind alb gânduri dalbe e ceva fără sfârșit și fără început, e un infinit mișcător în căutarea unui alb și mai alb” (Teleucă (3), p. 321).

Pe metafora *piramidei* se axează o poezie a lui Grigore Vieru, poetul cu care Victor Teleucă are, în fond, un program poetic comun, constituit din cultul lui Eminescu, al limbii române și, în genere, al valorilor spirituale și morale care asigură marca identitară a poporului nostru:

„Sunt robul credincios
 al iubirii pentru țară.
 Robul iubirii pentru mama.
 Robul iubirii pentru femeie.
 Robul iubirii pentru stele.
 Bicele ploii în câmp
 îmi șfichiuite pieptul,
 spatele gol – mi-i dragă această robie.
 În fața mamei cad în genunchi
 și-i sărut mâinile împărătești –
 mi-i dragă această robie.
 Brațele mele sunt curmate
 de sângeriul lanț de mărgele –
 mi-i dragă această robie.
 În fiecare zi

îmi sângeră palmele
cărând pietrele cereștilor stele.
O, numai
de n-am ridica piramide
din ele!
(Teleucă (2), p. 140).

Grigore Vieru își face și un portret sugestiv, în care remarcă meritele de pionierat în cadrul generației '60, care a cunoscut „o copilărie pârjolită de pâlălaia războiului și topită în foametea organizată din anii 1945-1947 și care și-a făcut studiile universitare fără a avea accesul la clasicii literaturii române și la istoria neamului. În ce privește creația poetică propriu-zisă, activitatea culturală și atitudinile civice, autorul *Tainei care mă apără* remarcă un ansamblu întreg de merite: „Victor Teleucă a răzbit primul. Între noi toți, el avea la începuturi cea mai largă respirație poetică. Atunci când noi debutam în ziare cu poezioare de 3-4 strofe, Victor Teleucă intrase (încă în anii studenției) cu poemul „Răscruce”, alcătuit din mii de versuri. Tot ele era posesorul Dicționarului Limbii Române de Lazăr Șăineanu. Îl ținea ascuns ca pe o comoară (chiar era o comoară!) și numai celor mai apropiați prieteni îl arăta. Tot el, în generația noastră, a fost cel care a dedicat primul un tulburător poem limbii noastre. Tot ele a fost primul poet căruia cenzura i-a spintecat o carte, omițându-se din ea poemul „Ciocârlia basarabene”. Tot el, în generația noastră, a fost cel care primul a devenit redactor-șef al unei publicații de cultură, care chiar „Cultura” se intitula, și a condus-o cu cinste și demnitate. Tot el n-a atins pe nimeni cu o floare. Tot el a lăsat literaturii noastre una din cele mai substanțiale cărți de poezie – „Piramida singurătații” (Teleucă (2), p. 141).

În poezia lui Victor Teleucă din primele volume găsim o tematică comună caracteristică acelei perioade pusă sub semnul a ceea ce criticul Mihai Cimpoi a numit *întoarcere la izvoare și reabilitare a esteticului și eticului*. Se întâlnesc imaginile-cheie ale *casei și locurilor natale, drumului, codrului, pâinii, florii, toamnei, fântânii, munților, dorului, mării, graiului, berzelor* (ce vin din necuprins), *luminii, doinei, vinului, soarelui*.

Satul natal îi inspiră o poezie cu deosebit succes la publicul cititor de atunci, unul din motive ale acestei popularități fiind dinamismul ritmului și atitudinea sentimentală neafectată, sinceră față de locul de baștină și discursul liric înțesat cu figuri sugestive – versurile cadențate și formula repetitivă *Rediu-Mare, Rediu-Mare* asigură o comunicare eficientă cu cititorul:

„Nu mai mult de trei minute
Zăbovește trenu-n gară,
Apoi iar semnalul: - Du-te!
Și se duce trenul iar

Ca un vis, ca o părere
Să mă poarte-n altă zare.
Pentru cât la revedere,

Rediu-Mare, Rediu-Mare?
Plaiul tău cu spic pe brazde
Și cu freamăt de pădure
Prea mi-a fost duioasă gazdă,
Ca uitarea să mi-l fure.

Doar cu tine drumu-n viață
I-am cercat de lung și mare
Într-o zi cu soare-n brață,
Rediu-Mare, Rediu-Mare.”
(Teleucă (1), p. 81)

În final apare și motivul dragostei, care adâncește fondul de trăiri emoționale și aduce o notă dramatică – cea a despărțirii de iubită:

„Uite fata cu batista
Ce ți-a pus în prag piciorul,
N-o lăsa să fie tristă,
Că-a rămas să-mi ducă dorul.

E așa de bună dânsa
Și-i cu ochi ca de cicoare.
N-o lăsa să fie plânsă,
Rediu-Mare, Rediu-Mare.

Știu că inima-i în două,
Dar i-o las pe-a mea întregă
Ca pe-un fir cercat de rouă,
Ca pe-un bob de poamă fragă.

Iar de vezi că vin spre gară,
Adă-mi draga de cărare,
Să vă strâng în brațe iar,
Rediu-Mare, Rediu-Mare.”
(Teleucă (1), p. 81-82)

Deși e ținută în registrul senin al viziunii, într-o atmosferă solară, liniștită, de tăceri profunde câmpenești, de culori fine de pastel, această poezie ce răspunde imperativelor timpului poartă pecetea unei taine care se cere dezlegată, a unui trecut de baladă care revine sub pana poetului, a unei biografii cu o naștere, la care „nevestele, și tata, și mama cu jumătate de gură-au cântat la strâns,/iar cu cealaltă jumătate de gură au plâns” și a unui acord de tristețe pe care-l generează pământul care în pahar e „dulce-amar,/ de parcă-acest amar l-aduni,/ s-aduci aminte de străbuni” (*Amarule*).

Există deja în versurile poetului, care își intitulează unul din volume *Neliniști*, o notă particulară, care pe parcursul evoluției sale se va configura ca o trăsătură esențială a fizionomiei sale lirice: motivele de *sursă culturală*, care evident vor adânci viziunea lui asupra lumii.

Unul din poeme este dedicat lui Mihail Sadoveanu, prilej de a evoca „munții ce au primăveri și amurguri/ de toamnă”, stejarii se și-au pornit murmurul secular” și Miorița ce a trecut toate hotarele:

„Era un amurg de toamnă mare coborât
 în promoroaca iernilor
 nesfârșite,
 iar pe streășina codrilor,
 din galaxia muntelui ascuns de-acum
 în ceață, ninge domol,
 ninge cu stele mari albe ca zăpada!...”
 (Teleucă (1), p. 46)

Basmele pădurii vieneze și Din hotelul bavarez sunt inspirate de muzica lui Strauss și de un concert al cântăreților din Vahau care rostesc o slovă diferită de cea din Moldova. Tematica din acea perioadă se îmbogățește cu astfel de motive generate de impresiile pe care i le-au lăsat călătoriile în Austria, pe insula cerbilor (Insula Askold) sau pe Insula Iturup („o insulă uitată și pustie/ în care oceanul sapă...”, sau la Mamaia, cufundată în cântec și dansuri.

Trăirilor legate de locurile natale li se asociază impresiile de lectură, sursele de inspirație culturală devenind de pe acum frecvente în poeme. Morile de vânt de deasupra satului, în care se macină *făină de întuneric și lumină* și în fața cărora stau doi îndrăgostiți ce nu bănuiesc tainele pe care ele le ascund, trezesc imaginea Cavalerului tristei Figuri:

„Deasupra satului, strigând,
 stau două mori
 cu-aripi de vânt.
 În pietre se rășnesc tăceri
 de-un veac, de ieri,
 de-alaltăieri.
 și anii duc mereu făina
 de întuneric și lumină.

Iar doi îndrăgostiți acum
 cu guri de foc se ceartă-n drum
 și timp nu au să înțeleagă
 ce taine aspre se dezleagă
 în umbra morilor uitate
 ce-au fost cândva o noutate.

Și trece vântul – Don Quijote
cu lancea-n mâini, bătrân de tot.”
(Teleucă (1), p. 124)

O *Elegie a morilor de vânt* completează această imagine ce sugerează trecutul cu lumina și întunericul care „s-a măcinat mereu” și care, stând amorțite și înșiruite pe dealuri, formează „un fel de tablă-a-nmulțirii”.

Cu timpul, motivele livrești se vor înmulți, formând chiar un filon fundamental în creația sa. Ele adâncesc, firește, meditația existențială ce se impune ca o constantă structurală, ca o dimensiune conceptuală a poemelor din ultimele volume. Elocventă este în acest sens reflecția asupra piramidelor și timpului care se conține în poemul de proporții *Tutankhamonii*:

„Toate se dărâmă, fărâșă cu fărâșă. Piramida chiar
tot se dărâmă, deși se spune că timpului i-e
frică de piramidă. S-ar putea, într-o zi, ca pe-o
ramă să ne închidă uitarea sub pecetea ei grea,
dar și uitarea-i vremelnică, ea se dărâmă,
de pe Tutankhamon cade aurul. Tutankhamon cel Mare,
faraonul întâi înălțat, apoi înădușit,
ca pe urmă proștii să-l creadă drept sfânt
și scos din mormânt sus, în ceruri să-l suie”
(Teleucă (1), p. 230)

„În meditațiile existențiale ale lui Victor Teleucă, menționează Mihai Cimpoi, sunt atrași, ca puncte de reper, Platon și Aristotel, Noica și Hegel, Derrida, Arhimede și Budha, Proust și Heraclit, Eminescu și Blaga. Text, intertext, hipotext, construcției și deconstrucție, discurs baroc, arborescent, manierist și notația lirică sau prozastică nepretențioasă, *gândire* și *răsgândire* (a)logică sau semilogică, gânduri în stare curată sau sofisticate, filosofante aranjate pe registre flotante ale meditației – iată farmecul poemelor transfinite ale lui Victor Teleucă, ce se înscrie cu tot harul său *dialectic*, filosofic prin excelență, în contextul mipoto(i)eticii moderne și postmoderne” (Cimpoi, p. 259).

Criticul literar timișorean Adrian Dinu Rachieru, care a realizat și o antologie a poezilor din Basarabia, face următorul portret spiritual și moral al generației '60, denumită de el „generația orfelină”: „Generația Labiș a existat și a discuta despre începuturile ei înseamnă a interoga epoca. A ocoli pudic perioada, a o expune sub o formă caricaturală ori confecționându-i un eroism spălat de toate păcatele înseamnă a ne priva, în continuare, de sintezele credibile de care avem nevoie. Proletcultismul trebuie examinat științific, pe masa de disecție. Generația Labiș ar fi tocmai *reacția polemică* la aceste condiții

formative, refuzul lor lucrând coagulant, aliniind tinerii de atunci unei misiuni comune. Generația Labiș a izbucnit când scriitorii importanți lipseau din atenția publică. Ea propunea un alt tip de literatură, fiind expresia unei vârste de mare tinerețe spirituală” (Rachieru (2), p. 19).

Generația șaizecistă basarabeană a avut un program estetic de înnoire tinerească asemănătoare. Reacția polemică, rezistența *rizomică* de care vorbea acad. Mihai Cimpoi, care poate fi atestată și în poezia lui Victor Teleucă, este un argument ce confirmă această judecată critică.

Referințe bibliografice:

1. BLAGA, Lucian. *Opere*, 2, 1995.
2. CIMPOI, Mihai. *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, ed. a IV-a. București, 2009.
3. MANOLESCU, Nicolae. *Istoria critică a literaturii române, 5 secole de literatură*. București, 2020.
4. (1) RACHIERU, Adrian Dinu. *Poeți din Basarabia, un veac de poezie românească*. București – Chișinău: Editura Academiei Române – Editura Știința, 2010.
5. (2) RACHIERU, Adrian Dinu. *Generația orfelină*. București, 2014.
6. STĂNESCU, Nichita. *Fiziologia poeziei*. București, 1990.
7. (1) TELEUCĂ, Victor. *Neliniști*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2006.
8. (2) *Victor Teleucă – un heraclitean transmodern*. Chișinău: Editura Universul, 2010.
9. (3) TELEUCĂ, Victor. *Ninge la o margine de existență*. București: eLiteratura, 2015.